

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA WE WROCŁAWIU

LWR.410.14.2.2024

Pani
Joanna Wiśniewska-Kugler
Dyrektor
Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej
we Wrocławiu

Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza
we Wrocławiu
pl. Św. Macieja 5
50-244 Wrocław

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/041 – „Ochrona wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza we Wrocławiu ¹ , pl. Św. Macieja 5, 50-244 Wrocław.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Joanna Wiśniewska-Kugler, Dyrektor OSChR, od 5 sierpnia 2020 r. Funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnił: Piotr Matusiak, Dyrektor OSChR, od 2 maja 2004 r. do 4 sierpnia 2020 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Prowadzenie działań edukacyjnych i doradczych w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. 2. Prowadzenie działań w celu dokonania oceny skuteczności programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2023 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Artykuł 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontroler	Ryszard Puchała, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/81/2024 z 23 maja 2024 r.

(akta kontroli: str. 1-4)

¹ Dalej: Stacja lub OSChR.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Stacja prawidłowo prowadziła działania edukacyjne i doradcze dla rolników w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Również działania podejmowane w obszarze zorganizowania i prowadzenia badań w ramach „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”⁴ były prawidłowe. Dyrektor Krajowej Stacji Chemiczno-Rolniczej⁵, na wniosek OSChR, zapewnił warunki kadrowo-organizacyjne dla rzetelnego i terminowego wykonania badań monitoringowych. W szczególności, prawidłowo, tj. we właściwej liczbie i zgodnie z Instrukcją prowadzenia badań monitoringowych⁶, rozmieszczono punkty poboru prób. Prawidłowo i rzetelnie prowadzono analizy laboratoryjne, a ich wyniki kompletnie i terminowo przekazywano do KSChR.

Jednakże Dyrektor OSChR nie zrealizował, wyznaczonego przez KSChR, obowiązku nawiązywania przynajmniej raz w roku kontaktu z gminami, m.in. z Dolnośląskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego we Wrocławiu⁷, Wojewódzką Inspekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu⁸, w formie bezpośredniego udokumentowanego spotkania lub w formie korespondencyjnej, informując o prowadzeniu przez siebie działalności szkoleniowej i informacyjnej z zakresu doradztwa w sprawach nawożenia azotem w celu ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Nierzetelność działań Stacji stwierdzono w zakresie opiniowania planów nawożenia azotem, ponieważ sporządzane przez pracowników OSChR plany nawożenia były następnie opiniowane przez innych pracowników OSChR, co w ocenie NIK mogło naruszać zasadę obiektywności i transparentności działania i nie zapewnić właściwej jakości tych opinii.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Program, o którym mowa w art. 106 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1087, ze zm.; dalej: ustawa Prawo wodne) – zwany dalej: Program Azotanowym.

⁵ Dalej: KSChR.

⁶ Zarządzenie nr 3/2018 Dyrektora KSChR z dnia 1 lutego 2018 r. – „Instrukcja prowadzenia badań monitoringowych przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze”, dalej: Instrukcja prowadzenia badań monitoringowych, wcześniej, tj. do 1 lutego 2018 r. obowiązywała „Instrukcja prowadzenia badań monitoringowych przez stacje chemiczno-rolnicze” wprowadzona zarządzeniem nr 2/2007 Dyrektora KSChR z 10 października 2007 r.

⁷ Dalej: DODR.

⁸ Dalej: WIOŚ.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Prowadzenie działań edukacyjnych i doradczych w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

Opis stanu faktycznego

1.1. Działalność szkoleniowa Stacji uregulowana została przez Dyrektora KSChR zarządzeniami z 10 lutego 2005 r. w sprawie regulaminu prowadzenia przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze szkoleń z zakresu stosowania nawozów oraz z 12 sierpnia 2005 r. w sprawie ustalenia zasad działalności szkoleniowej obowiązujących w KSChR¹⁰.

W kontrolowanym okresie OSChR nie prowadziła odpłatnych szkoleń z zakresu stosowania nawozów, w tym nawożenia azotem, w celu ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

(akta kontroli: str. 24-35, 101-105)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że w latach 2018-2023 nie było zainteresowania ze strony klientów Stacji taką ofertą szkoleniową, Stacja nie otrzymała zleceń na realizację szkoleń. Dyrektor OSChR poinformowała, że Stacja dysponuje kadrami, których kwalifikacje odpowiadają wymaganiom określonym w regulaminie organizacyjnym i ma też możliwości wykonywania szkoleń w siedzibie Stacji, jak i u zamawiającego.

(akta kontroli: str. 101-105)

Zgodnie z § 2 zasad działalności szkoleniowej, okręgowe stacje chemiczno-rolnicze przynajmniej raz w roku powinny nawiązać współpracę i doprowadzić do kontaktu służbowego z gminami oraz innymi instytucjami samorządowymi, ośrodkami doradztwa rolniczego oraz właściwymi inspekcjami w formie bezpośredniego udokumentowanego spotkania lub w formie korespondencyjnej.

Działania, o których mowa wyżej nie były prowadzone przez OSChR w formie i w zakresie określonym przez Dyrektora KSChR w zarządzeniu z 12 sierpnia 2005 r., co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: str. 101-105)

W sprawie działalności szkoleniowej i informacyjnej, o której mowa w art. 28 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu¹¹ oraz w zarządzeniach Dyrektora KSChR dotyczących tej działalności, Dyrektor OSChR wyjaśniła, że zgodnie z zapisami § 1 zasad działalności szkoleniowej, Stacja prowadzi działalność informacyjną w oparciu o przygotowane materiały informacyjne, w tym: [1] artykuły i linki na profesjonalnie przygotowanej stronie internetowej, [2] ulotki informujące o zakresie i rejonie działalności z kontaktami do pracowników terenowych, [3] ulotki prezentujące zasady pobierania próbek do badań, [4] ulotki dotyczące konkretnych badań i wykorzystania wyników dla różnych roślin uprawnych, [5] umieszczone na autach służbowych naklejki informacyjne, [6] wizytówki, [7] materiały reklamowe. Dyrektor OSChR stwierdziła, że materiały informacyjne, reklamowe rozprowadzane są w toku codziennej pracy przez zatrudnionych w Stacji agrochemików i są dostępne w urzędach gmin oraz innych instytucjach z rejonu działania OSChR.

⁹ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁰ Zarządzenia nr 4/2005 i 9/2005 zaktualizowane zarządzeniami odpowiednio: nr 2/2008 z 14 maja 2008 r. i nr 1/2007 z 29 sierpnia 2007 r.; dalej: zasady działalności szkoleniowej.

¹¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 105, dalej: ustawa onn.

W ramach współpracy międzyinstytucjonalnej, na zlecenie WIOŚ, wykonywano badania azotu mineralnego w próbkach gleb w ramach Wykonawczego Programu Monitoringu Jakości Gleby i Ziemi¹² i zawartości zanieczyszczeń w próbkach gleb w ramach produkcji pierwotnej.

Dyrektor OSChR poinformowała, że Stacja przyłącza się do organizowanych przez DODR wystaw. Dyrektor lub upoważnieni pracownicy Stacji biorą udział w spotkaniach organizowanych z przedstawicielami środowiska rolniczego przez Dolnośląską Izbę Rolniczą, gdzie również poruszane są kwestie związane z nawożeniem azotem.

(akta kontroli: str. 101-105)

Stacja wykonała polecenie Dyrektora KSChR dotyczące upowszechniania informacji o programie azotanowym zawarte w piśmie z 21 grudnia 2018 r. Stacja poinformowała, Dyrektora KSChR, że pojęła działania związane z upowszechnianiem wśród rolników informacji dotyczącej funkcjonowania Programu Azotanowego. Na stronie internetowej OSChR zamieszczono odniesienie do informacji o podstawowych zasadach realizacji programu działań, informacja ta jest dołączana w formie wydruku do wyników badań i wysyłana zwykłą pocztą.

(akta kontroli: str. 61-64)

Stacja nie uczestniczyła w przedsięwzięciu pn. „Ograniczenie zanieczyszczenia azotem pochodzenia rolniczego metodą poprawy jakości wód” na którego realizację zawarta została umowa z 24 sierpnia 2018 r. między Fundacją na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹³.

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że przedsięwzięcie pn. „Ograniczenie zanieczyszczenia azotem pochodzenia rolniczego metodą poprawy jakości wód”, jest inicjatywą realizowaną przez instytucje zewnętrzne na podstawie umowy, a stacje chemiczno-rolnicze, tak na poziomie krajowym, jak i okręgowym, nie są stroną porozumienia i nie uczestniczą w tym przedsięwzięciu.

(akta kontroli: str. 61)

1.2. W latach 2018-2023 w Stacji nie prowadzono odpłatnego doradztwa obejmującego wyłącznie zagadnienie nawożenia azotem. Stacja prowadziła odpłatne doradztwo nawozowe kompleksowo obejmujące zagadnienie nawożenia, którego podstawą były wykonane wcześniej badania. Wydane przez Stację zalecenia nawozowe obejmowały m.in. analizę stanu zastanego oraz wskazania co do sposobu nawożenia azotem. W latach 2018-2023 wykonano ponad 199 tys. oznaczeń zawartości makroelementów, w tym ponad 27 tys. oznaczeń zawartości azotu mineralnego wraz z oceną wyników. Na tej podstawie opracowano 2 109 zaleceń nawozowych. Analiza 15 elementowej próby zaleceń nawozowych¹⁴ wykazała, że

¹² Zadanie to ma na celu śledzenie zmian różnych cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących w określonych przedziałach czasu, pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka (antropopresji). Badania prowadzone są w cyklach 5-letnich, począwszy od 1995 r., w ramach krajowej sieci, na którą składa się 216 punktów pomiarowo-kontrolnych, zlokalizowanych na glebach użytkowanych rolniczo na terenie całego kraju.

¹³ Nr 198/2018/Wn50/EE-ee/D.

¹⁴ O numerach: GO/43/18 z 19 marca 2018 r., GR/447/18 z 20 kwietnia 2018 r., GR/1506/18 z 9 stycznia 2019 r., GO/15/19 z 25 lutego 2019 r., GO/47/20 z 2 marca 2020 r., GS/18/20 z 28 kwietnia 2020 r., GO/9/21 z 8 lutego 2021 r., GO/38/21 z 13 kwietnia 2021 r., GS/59/21 z 4 listopada 2021 r., GS/41/22 z 29 sierpnia 2022 r., GO/283/22 z 20 września 2022 r., GO/342/22 z 21 listopada 2022 r., GS/25/23 z 24 maja 2023 r., GO/387/23 z 14 listopada 2023 r., GO/415/23 z 10 stycznia 2024 r.

w każdym przypadku odniesiono się tam do nawożenia azotem, opłaty pobierano zgodnie z cennikiem wprowadzonym przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹⁵.

(akta kontroli: str. 101-105, 141)

Z wyjaśnień Dyrektor OSChR wynikało, że działalność szkoleniowo-informacyjna, o której mowa w art. 28 ust. 1 pkt 5 ustawy onn, oraz doradztwo w sprawach nawożenia, w tym nawożenia azotem, jest realizowane przez OSChR również w innych niż płatne szkolenia formach, m.in. poprzez: instruktaże indywidualne i grupowe, prezentowanie na spotkaniach dotyczących wyników z badań dla makroelementów i azotu mineralnego, informacji o zasobności dostarczonej i badanej próbki i określania potencjalnego zapotrzebowania na nawozy. Ponadto Stacja opracowuje odpłatnie, tzw. zalecenia nawozowe dla przekazanych próbek ogrodniczych i sadowniczych.

(akta kontroli: str. 101-105)

W kontrolowanym okresie pracownicy Stacji (agrochemicy) udzielili ogółem 8 672 instruktaży indywidualnych, w tym 904 w 2018 r., 2 328 w 2019 r., 1 286 w 2020 r., 1 297 w 2021 r., 1 385 w 2022 r. i 1 472 w 2023 r. Z ogólnej liczby przeprowadzonych 691 instruktarzy (7,96%) dotyczyło spraw nawożenia azotem, tj. odpowiednio 109, 120, 116, 87, 116 i 143. W latach 2018-2023 przeprowadzono 31 instruktaży grupowych, w których uczestniczyło ogółem 538 osób¹⁶.

(akta kontroli: str. 105-140)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że szkolenia i instruktaże grupowe oraz indywidualne dotyczyły kwestii z zakresu doradztwa nawozowego, w tym: prawidłowego pobrania próbek do konkretnych oznaczeń, przekazywania próbek do badań, wykorzystania wyników badań oraz prezentowanej na sprawozdaniach z badań zasobności gleby¹⁷, jak również zasadności stosowania nawożenia – w celu optymalizacji nawożenia. Zadania te były prowadzone przez wszystkich pracowników terenowych w przypisanych im przez Kierownika Działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa w rejonach działania, głównie podczas spotkań z producentami rolnymi, tak indywidualnych, jak i grupowych. Ponadto Dyrektor OSChR wskazała, że celem działalności szkoleniowej w zakresie pobierania próbek jest przekazanie producentom rolnym informacji o prawidłowych zasadach pobierania próbek glebowych w zakresie badań dla potrzeb doradztwa nawozowego. Działalność szkoleniowa w zakresie korzystania z wyników badań polegała na omówieniu uzyskanych wyników oraz ustaleniu optymalnych dawek składników mineralnych dla poszczególnych roślin uprawnych, a więc określeniu potencjalnego zapotrzebowania na nawozy. Dyrektor OSChR wyjaśniła ponadto, że za działalność szkoleniową w zakresie doradztwa nawozowego Stacja nie pobiera opłat bowiem, jest to integralna część usługi – zlecenia badań.

(akta kontroli: str. 101-105)

1.3. W Stacji prowadzony był rejestr opinii do planów nawożenia azotem. W okresie objętym analizą wydano ogółem 152 opinie o planach nawożenia azotem, tj. w 2018 r. – 25, w 2019 r. – 38, w 2020 r. – 35, w 2021 r. – 21, w 2022 r. – 22 oraz w 2023 r. – 11. Zlecniodawcy wnieśli za wydanie opinii opłaty w kwocie ogółem 53 423,54 zł, w kolejnych latach odpowiednio: 16 921,80 zł, 12 015,90 zł, 9 676,99 zł, 5 672,25 zł, 6 293,25 zł i 2 843,35 zł. Uzyskane środki zostały prawidłowo ujęte

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 stycznia 2008 r. w sprawie wysokości i sposobu uiszczania opłat za zadania wykonywane przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze (Dz. U. Nr 29, poz. 174, ze zm.).

¹⁶ Fakt uczestnictwa w instruktarzu grupowym potwierdzano podpisem na liście obecności.

¹⁷ Sumaryczna zawartość w glebie m.in. składników mineralnych (mikro- i makroelementów).

w ewidencji księgowej OSChR i terminowo odprowadzone na rachunek budżetu państwa.

(akta kontroli: str. 42-60, 101-105)

W 100 przypadkach opinie wydano do planów nawożenia sporządzonych we własnym zakresie przez klientów Stacji, a 51 opinii do planów nawożenia wykonanych przez Stację, na zlecenie. We wszystkich przypadkach Stacja wyraziła pozytywną opinię o planie nawożenia.

Podstawą procedowania w sprawach o wydanie opinii o planie nawożenia, poza przepisami powszechnie obowiązującymi¹⁸, była przekazana 20 grudnia 2018 r. przez Dyrektora KSChR do stosowania w podległych okręgowych stacjach chemiczno-rolniczych „Instrukcja opiniowania planu nawożenia azotem dla podmiotów zobowiązanych do posiadania opinii”¹⁹.

(akta kontroli: str. 69-74, 160)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że Stacja nie dysponuje danymi o liczbie podmiotów, o których mowa w art. 105b ustawy Prawo wodne, tj. podmiotów zobowiązanych do uzyskania pozytywnej opinii o planie nawożenia. Dyrektor OSChR wyjaśniła także, że realizacja zadania polegającego na pozyskiwaniu i gromadzeniu takich danych leży poza zakresem działania Stacji i nie znajduje podstaw prawnych w działaniu ze strony Stacji.

(akta kontroli: str. 161)

Analiza 16 wybranych opinii o planie nawożenia azotem i związanej z opiniowaniem dokumentacji²⁰ wykazała, że opinie były wydane zgodne z Instrukcją opiniowania.

W trzech przypadkach, w tym w dwóch z 2018 r. oraz w jednym z 2019 r., wydano opinie w odniesieniu do planu nawożenia azotem i ogólnego planu nawożenia, zaś w pozostałych przypadkach opinie dotyczyły wyłącznie planu nawożenia azotem, o którym mowa w art. 105a ustawy Prawo wodne. We wszystkich przypadkach przedłożone do opiniowania plany nawożenia uwzględniały wytyczne, wskaźniki i wartości określone w art. 105 ust. 1 ustawy Prawo wodne i w pkt 1.5. Programu Azotanowego, tj. zaplanowane dawki nawozów naturalnych nie przekraczały w ciągu roku 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych. W badanej próbie 16 opinii nie wystąpiły przypadki określenia rocznej dawki nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo zawierającej więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

We wszystkich przypadkach opinie sporządzono na formularzu według wzorca z załącznika nr 1 do Instrukcji opiniowania.

Za opiniowanie planów nawożenia oraz planów nawożenia azotem, Stacja pobrała opłaty według stawek jednostkowych określonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi²¹ z uwzględnieniem ograniczenia wysokości opłaty wynikającego z art. 105b ust. 2 ustawy Prawo wodne. We wszystkich przypadkach opinii z badanej próby

¹⁸ Ustawa Prawo wodne; przyjęty przez Radę Ministrów „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” odpowiednio przez: rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. (Dz. U. poz. 1339), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. (Dz. U. poz. 2434), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. (Dz. U. poz. 244).

¹⁹ Pismo L.dz. DS. 2661/18, wpływ do OSChR: 21 grudnia 2018 r.; dalej: Instrukcja opiniowania.

²⁰ Opinie o numerach: 1/2108, 21/2018, 14/2019, 10/2019, 11/2020, 20/2020, 13/2020, 08/2021, 10/2021, 20/2021, 12/2022, 19/2022, 02/2022, 5/2023, 10/2023, 3/2023.

²¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości i sposobu uiszczania opłat za zadania wykonywane przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze (Dz. U. poz. 1210).

zastosowano stawkę jednostkową zgodną z aktualnym cennikiem wprowadzonym przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi²². Opłata całkowita za wydanie opinii o planie nawożenia była ustalana jako iloczyn stawki jednostkowej i liczby działek rolnych objętych planem²³.

W ośmiu przypadkach (50% badanej próby planów nawożenia) pracownicy OSChR wydali opinie do planów nawożenia sporządzonych przez pracowników OSChR na zlecenie producentów rolnych, co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Za opracowanie planu nawożenia pobrano, powiększoną o podatek VAT, opłatę według cennika o którym mowa wyżej, tj. 7,11 zł wyliczoną analogicznie jak w przypadku opiniowania planu nawożenia.

W badanej próbie opinii czas realizacji zlecenia, tj. wydania opinii o planie nawożenia od daty przyjęcia zlecenia, wynosił średnio 12 dni, tj. od siedmiu do 30 dni.

(akta kontroli: str. 162-165)

1.4. Wykonanie zadań z zakresu opiniowania, a także sporządzania na zamówienie planów nawożenia leżało, zgodnie z wewnętrznym regulaminem organizacyjnym Stacji, w kompetencji Działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa. Zadania te wskazano także w indywidualnych zakresach obowiązków pracowników.

(akta kontroli: str. 14, 17-23)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zaniechanie wykonywania działań informacyjnych wymienionych w § 2 załącznika nr 2 do zarządzenia nr 9/2005 Dyrektora KSChR z 12 sierpnia 2005 r.

Stacja nie podejmowała, przynajmniej raz do roku, związanych z działalnością szkoleniową udokumentowanych kontaktów z gminami oraz innymi instytucjami samorządowymi w zakresie informowania tych jednostek o możliwościach badań na danym terenie, jak również o innych pracach realizowanych przez Stację oraz innymi ośrodkami doradztwa rolniczego i wskazanymi w przepisie inspekcjami.

Dyrektor OSChR wyjaśniła w tej sprawie, że wskazane w przepisie § 2 ust. 1 zarządzenia Dyrektora KSChR działania zostały ograniczone ze względu na to, że OSChR została uznana przez byłego Dyrektora OSChR za jednostkę znaną w rejonie o ugruntowanej na rynku rolniczym pozycji i rozpoznawalną przez osoby zainteresowane przeprowadzeniem badań. Grono zleciodawców Stacji było względnie stałe. Dyrektor OSChR wyjaśniła także, że w latach poprzedzających okres objęty kontrolą corocznie przesyłano pisma informacyjne do gmin, aktualnie zgodnie z posiadaną wiedzą nie ma takiej konieczności, bowiem OSChR jest jednostką znaną i rozpoznawalną w środowisku rolniczym. Świadczy o tym duże zainteresowanie wykonywaniem badań laboratoryjnych. Kontakty z gminami oraz ośrodkami doradztwa rolniczego podtrzymują pracownicy terenowi, którzy oprócz swojej wiedzy

²² Poz. 304 rozdział X, Opracowywanie wyników przeprowadzonych analiz i badań, tabeli wysokości opłat pobieranych za zadania wykonywane przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze, załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości i sposobu uiszczania opłat za zadania wykonywane przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze (Dz. U. poz. 1210), rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 czerwca 2020 r. w sprawie wysokości jednostkowej stawki opłaty za wydanie opinii o planie nawożenia azotem dla poszczegółnej działki rolnej oraz terminu i sposobu uiszczania tej opłaty (Dz. U. poz. 1012).

²³ Dyrektor OSChR wyjaśniła, że pojęcie „działka rolna” jest rozumiane jako „zwarty obszar gruntu, zgłoszony przez jednego rolnika i obejmujący nie więcej niż jeden gatunek rośliny na powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha do 4 ha”.

eksperckiej i doświadczenia dysponują również materiałami informacyjnymi i reklamowymi przygotowanymi w Dziale Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa OSChR.

(akta kontroli: str. 61-62, 101-103)

Najwyższa Izba Kontroli nie neguje przywoływanego faktu ugruntowanej merytorycznej pozycji OSChR na rynku rolniczym, jednakże cytowane przepisy zarządzenia Dyrektora KSChR jednoznacznie wskazują na obowiązek doprowadzenia do kontaktu z gminami oraz innymi instytucjami samorządowymi, ośrodkami doradztwa rolniczego, inspekcjami, a zwłaszcza z Wojewódzkim Inspektoratem Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Środowiska, Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

2. Sporządzanie na zlecenie podmiotów, o których mowa w art. 105a ust. 1 pkt 1 upw, planów nawożenia azotem przez pracowników Stacji oraz następnie opiniowanie tych planów przez innych pracowników Stacji.

W latach 2018-2023 wydano ogółem 51, we wszystkich przypadkach pozytywnych, opinii do planów nawożenia azotem sporządzonych przez pracowników Stacji, co stanowiło ogółem 33,7% wszystkich wydanych w tym okresie opinii o planach nawożenia azotem. W ośmiu przypadkach (spośród 16 przypadków poddanych szczegółowemu badaniu) Dyrektor OSChR wydał opinię o planie nawożenia azotem, który został uprzednio opracowany w Stacji na zlecenie podmiotów, o których mowa w art. 105a ust. 1 pkt 1 upw i zatwierdzony przez Kierownika Działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa.

(akta kontroli: str. 69-74, 160)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że okręgowe stacje chemiczno-rolnicze mają w zakresie swoich działań, zarówno sporządzanie planów nawożenia (w tym planów nawożenia azotem), jak i ich opiniowanie. Są to czynności niezależne od siebie, za obie pobierana jest opłata zgodnie z opublikowanym cennikiem. Z dalszej części wyjaśnień Dyrektor OSChR wynikało, że ocena ryzyka w obszarze zapewnienia kadry nie wskazuje na możliwość wystąpienia nieprawidłowości. OSChR dysponuje wystarczającą liczbą osób wykwalifikowanych i upoważnionych do wymienionych czynności, nie występuje zagrożenie niezrealizowania zleconych zadań.

(akta kontroli: str. 101-105)

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli sporządzanie i opiniowanie dokumentu w ramach jednej organizacji, ze względu na występujący konflikt interesów jest działaniem niosącym ryzyko dokonania niewłaściwej, stronniczej, a zatem nierzetelnej oceny przedmiotowej dokumentacji. Ponadto, nie kwestionując faktu, że w świetle obowiązujących przepisów prawa Stacja była zobowiązana do wydania opinii oraz uprawniona do przyjęcia zlecenia i opracowania planu, NIK wskazuje, że sporządzanie, a następnie opiniowanie planu nawożenia przez tę samą jednostkę może nie zapewniać transparentności procesu opiniowania planów, a w konsekwencji może podważać *ratio legis* art. 105b ust. 1 ustawy Prawo wodne. Formułując przedmiotową nieprawidłowość NIK uwzględnia jednak, iż Instrukcja opiniowania wydana przez Dyrektora KSChR nie regulowała zasad wydawania opinii o planie opracowanym odpłatnie przez tę samą stację.

OCENA CZĄSTKOWA

Stacja prawidłowo prowadziła działania edukacyjne i doradcze dla rolników w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Jednakże OSChR nie realizowała, wyznaczonego przez KSChR, obowiązku nawiązywania przynajmniej raz w roku kontaktu z gminami, także m.in. z DODR, WIOŚ, w formie bezpośredniego udokumentowanego spotkania lub

w formie korespondencyjnej, informując o prowadzeniu przez siebie działalności szkoleniowej i informacyjnej z zakresu doradztwa w sprawach nawożenia azotem w celu ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych – co w ocenie NIK było działaniem nielegalnym. Nierzetelność i brak transparentności działań Stacji stwierdzono w zakresie opiniowania planów nawożenia azotem, ponieważ sporządzanie przez pracowników OSChR plany nawożenia były następnie opiniowane przez innych pracowników OSChR.

OBSZAR

2. Prowadzenie działań w celu dokonania oceny skuteczności programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach 2018-2023 OSChR wykonywała badania zawartości azotanów w wodach w profilu glebowym do 90 cm od powierzchni gruntów²⁴ w ramach Programu Azotanowego. Organizacja badań należała do zadań działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa, analizy chemiczne w ramach Programu Azotanowego wykonywano w Dziale Laboratoryjnym i nie zlecano ich wykonania podmiotom zewnętrznym.

W kontrolowanym okresie badania monitoringowe przeprowadzono z wykorzystaniem sieci 255 stacjonarnych punktów obserwacyjnych (punktów poboru prób) rozmieszczonych w rejonie działania OSChR. Punkty obserwacyjne umieszczono w wszystkich 128 gminach, wskazanych przez Dyrektora KSChR w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych w wykazach załączonych do tej Instrukcji²⁵.

Zgodnie z zasadami określonymi w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych²⁶, wyznaczono 191 punktów poboru próbek gleby (w każdej z monitorowanych gmin umieszczono przynajmniej jeden punkt obserwacyjny) oraz 64 punkty poboru próbek wody. Liczbę punktów poboru próbek wody ustalono zgodnie z Instrukcją prowadzenia badań monitoringowych, jako jedną trzecią ogólnej liczby punktów poboru próbek gleby²⁷. W latach 2018-2023, ze względu na brak możliwości dalszego korzystania, zlikwidowano cztery punkty poboru próbek gleby²⁸. W miejsce zlikwidowanych wyznaczono, przy zachowaniu procedury wskazanej w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych, nowe punkty poboru próbek gleby. Na gruntach ornych zlokalizowano 149 (78%) punktów poboru gleby, na trwałych użytkach zielonych 42 (22%) punkty. Liczba i rozmieszczenie w gminach punktów poboru prób na użytkach zielonych i na gruntach ornych wskazana została przez KSChR. Liczba ww. punktów poboru próbek była większa niż zakładana w przyjętych założeniach badawczych (39 punktów poboru) z uwagi na konieczność dublowania lokalizacji niektórych punktów pomiarowych w związku z niekorzystnymi warunkami glebowymi związanymi z wodami gruntowymi²⁹.

²⁴ Dalej: badania monitoringowe.

²⁵ W plikach „gminy_wszystkie_GO” oraz „powiaty_UZ”.

²⁶ Kryteria liczby punktów pomiarowych i ich rozmieszczenia wskazano w załącznikach nr 3 i 4 do tej Instrukcji.

²⁷ Do poboru próbek wody zainstalowano 35 piezometrów, w 27 miejscach punktem poboru był wylot drenu, a w dwóch przypadkach korzystano ze studzienek melioracyjnych.

²⁸ Z ogólnej liczby punktów poboru gleby, 183 funkcjonowało w pierwotnych, ustalonych w 2008 r. lokalizacjach, osiem, z tego cztery w latach 2018-2023, zlikwidowano wyznaczając jednocześnie nowe lokalizacje. Przyczyną zmiany miejsca poboru prób był brak możliwości dalszego wykorzystania punktu, np. wskutek zabudowy miejsca czy zmiany właściciela gruntu.

²⁹ W Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych w pkt 6 wskazano, że udział punktów poboru w ogólnej liczbie punktów na użytkach zielonych powinien wynosić 20%, tj. w przypadku terenów monitorowanych przez OSChR – 39 punktów.

(akta kontroli: str. 75-100)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że większa o trzy, niż wynikałoby to z Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych, liczba punktów poboru gleby na użytkach zielonych została ustalona w 2007 r. i od tego czasu pozostaje niezmienna. Organizator badań monitoringowych nie wnosił zastrzeżeń co do liczby punktów poboru wody i ich proporcji w stosunku do punktów poboru gleby.

(akta kontroli: str. 161)

Punkty poboru oznaczono numerami od 4950 i scharakteryzowano pod względem położenia geograficznego³⁰. Pobór prób odbywał się za pisemną zgodą właściciela pola. Dane dotyczące charakterystyki punktów obserwacyjnych przechowywano w OSChR w formie tradycyjnej oraz w postaci zbiorów danych w formie elektronicznej.

(akta kontroli: str. 173-174)

Sposób poboru próbek gleby z gruntów uregulowany był w OSChR instrukcjami wewnętrznymi³¹ i opracowanymi na bazie Polskiej Normy „Analiza chemiczno-rolnicza gleb. Pobór próbek”³². Magazynowanie i transport do laboratorium wykonany był według procedury ogólnej pn. „Postępowanie z próbkami do badań” dokonywali, zatrudnieni w OSChR, upoważnieni i przeszkoleni do tej czynności, agrochemicy.

(akta kontroli: str. 166-172)

W latach 2018-2023 plany poboru próbek gleby zostały w pełni zrealizowane. Pobrano próbki ze wszystkich punktów sieci obserwacyjnej z częstotliwością, w okresach oraz w zakresie określonym przez Dyrektora KSChR, tj. próbki gleby pobierano dwa razy do roku, wiosną i jesienią w trzech warstwach.

Próbki gleby pobierano w warstwach 0-30 cm, 30-60 cm, 60-90 cm, z każdego ze 191 punktów poboru próbek gleby pobrano sześć prób (trzy wiosną i trzy jesienią w trzech warstwach). Ogółem w latach 2018-2023 pobrano 6876 próbek gleby (1146 rocznie, 573 wiosną i 573 jesienią). Co było zgodne z Instrukcją prowadzenia badań monitoringowych.

Z 64 punktów poboru wody uzyskano w kolejnych latach odpowiednio: [1] 83 próbki (61 wiosną i 22 jesienią) – 34% planu, [2] 84 próbki (54 wiosną i 30 jesienią) – 47% planu, [3] 103 (46 wiosną i 57 jesienią) – 89% planu, [4] 99 (58 wiosną i 41 jesienią) – 69% planu, [5] 88 (45 wiosną i 43 jesienią) – 67% planu, [6] 90 (50 wiosną i 40 jesienią) – 63% planu. Średnio plan poboru próbek wody został zrealizowany w 61,5%, w tym realizowany wiosną w 82% i jesienią w 61%. Przyczyną poboru mniejszej niż planowano liczby próbek był brak wody w punktach poboru. Ogółem w badanym okresie pobrano 547 próbek wody. W przypadku braku wody w punkcie poboru fakt ten odnotowywano w protokole pobrania próbki oraz pozostawiano wolne pole rekordu w bazie danych.

W 2020 r. wykonano cykliczne badania fosforu przyswajalnego. Badania przeprowadzono na podstawie prób pobranych we wszystkich 191 punktach obserwacyjnych.

(akta kontroli: str. 175)

Dyrektor OSChR wyjaśniła, że terminy „pobór próbek wiosną” i „pobór próbek jesienią” interpretowane są jako czas trwania astronomicznych pór roku, przy czym,

³⁰ Określono współrzędne za pomocą pozycjonowania GPS.

³¹ Instrukcja PP I 02 – Pobieranie próbek gleby z gruntów ornych i użytków zielonych oraz PP I 03 – Pobieranie próbek gleby do oznaczania zawartości azotu mineralnego. Instrukcje opracowane w 2013 r. w OSChR i zatwierdzone przez Kierownika Działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa.

³² Nr PN-R-04031; 1997.

mając na uwadze odpowiednią jakość próbkowania uwzględnia się także występujące warunki atmosferyczne. Dyrektor OSChR wyjaśniła ponadto, że ze względu na fakt, że rolnicy wykorzystują badania monitoringowe do określania niezbędnych dawek nawozów, wiosenny pobór próbek przeprowadza się przed zastosowaniem nawożenia, a pobór jesienny po zbiorach, przed zastosowaniem nawożenia jesiennego. W praktyce, ma to miejsce od 21 marca do końca kwietnia i od 20 września do końca października.

(akta kontroli: str. 61-62)

Badaniu na zawartość azotu poddano wszystkie pobrane w ramach badań monitoringowych próbki gleby i wody. W przypadku próbek gleby dwa razy do roku oznaczano poziom azotu w formie azotanowej (N-NO₃-) i w formie amonowej (N- H₄+), w przypadku próbek wody dwa razy do roku oznaczano poziom fosforu (P) i azotu w formie azotanowej. Badanie próbek prowadzono za pomocą certyfikowanego aparatu automatycznie rejestrującego wyniki w formie elektronicznej w formacie umożliwiającym dalsze postępowanie³³.

(akta kontroli: str. 150-152)

Ogółem w latach 2018-2023 wykonano 13 752 badania próbek gleby, 6 876 oznaczeń azotu w formie azotanowej i 6 876 oznaczeń azotu w formie amonowej (po 1 146 rocznie) oraz 547 badań próbek wody na określenie zawartości azotu. Badania wykonano metodami akredytowanymi, tj. metodą analizy przepływowej z detekcją spektrofotometryczną³⁴.

(akta kontroli: str. 176)

Badanie szczegółowe przeprowadzono na próbie dokumentacji związanej z założeniem i obsługą monitoringową 15 punktów poboru próbek gleby³⁵.

Analiza dokumentacji potwierdziła, że we wszystkich przypadkach prawidłowo wyznaczono punkt poboru prób, tj. w czasie wyznaczania punktu sporządzono „ankietę pola” do której wpisano: [1] numer punktu, [2] dane właściciela, [3] lokalizację punktu, (adres), [4] współrzędne geograficzne, [5] powierzchnię uprawy. Dodatkowo, w systemie komputerowym OSChR przechowywano dane dotyczące kategorii agronomicznej oraz wyniki analizy chemicznej gleby określone w czasie wyznaczania punktu³⁶. W przypadku każdego z punktów uzyskano zgodę właściciela na pobór prób i na przetwarzanie danych osobowych.

We wszystkich przypadkach próbki pobierano zgodnie z Instrukcją prowadzenia badań monitoringowych, tj. poboru próbek dokonano w profilu glebowym do 90 cm, w jednym punkcie pobierano rocznie sześć próbek, w warstwach 30 cm, od 30 cm do 60 cm i do 90 cm. Próbkę pobierano dwa razy do roku w wyznaczonych Instrukcją okresach, tj. wiosną i jesienią³⁷. Do poboru próbek gleby wykorzystano przewidziany w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych sprzęt, co odnotowano w protokołach poboru próby. W każdym przypadku próbkę pobierał uprawniony

³³ Aparat AA100 SEAL Analitical i aparat SKALAR SAN** SYSTEM – za pośrednictwem oprogramowania analizatorów wyniki automatycznie były przenoszone do formatu Excel, dane podlegały dalszej obróbce, a wyniki przenoszone do systemu „Lab System”, celem udostępnienia dla klientów indywidualnych oraz do pliku eN-MIN (przekazanego przez KSChR) celem realizacji zadań monitoringu azotanów.

³⁴ W latach 2018-2023 obowiązywały procedury badawcze, dokument odniesienia, PB 07 edycja nr 5 z 5 stycznia 2020 r. i edycja nr 6 z 1 stycznia 2023 r.

³⁵ Do próby badawczej wybrano punkty o numerach 4950, 4963, 4973, 4987, 5000, 5014, 5019, 5029, 5040, 5048, 5059, 5077, 5118, 5126, 5133. Dokonano doboru celowego w taki sposób, by w próbie znalazły się punkty poboru obsługiwane przez każdego z agrochemików pobierających próby w ramach programu azotanowego.

³⁶ Określono skład granulometryczny, dokonano analizy chemicznej gleby w zakresie wynikającym z formularza monitoringu.

³⁷ W rozumieniu jak wyżej.

i przeszkolony do tej czynności będący pracownikiem OSChR agrochemik – próbobiorca.

Próbobiorca potwierdzał, że pobranie nastąpiło zgodnie z metodologią określoną w stosownej Polskiej Normie³⁸ i zasadami postępowania wskazanymi w Instrukcji pobierania próbek gleby do oznaczania zawartości azotu mineralnego. W każdym przypadku, pobór próby do badań potwierdzony został, podpisany przez próbobiorcę, protokołem poboru próbek gleb sporządzonym na formularzu zgodnym z wzorcem ujętym w instrukcji³⁹ z 1 marca 2013 r. W badanej próbie sporządzono 72 protokoły pobrań.

Podstawą wykonania badań laboratoryjnych było pisemne zlecenie⁴⁰ wystawione przez Dyrektora OSChR funkcjonującego w tym procesie jako „klient wewnętrzny”. W zleceniu Dyrektor OSChR wskazywał m.in. zakres badań oraz liczbę próbek, potwierdzono stan próbek zgodny z wymaganiami, wskazano obowiązujące w OSChR procedury badawcze jako metodę badań.

Do oznaczeń laboratoryjnych wykorzystano metody i sprzęt określony w regulacjach wewnętrznych. Badania laboratoryjne przeprowadzono za pomocą certyfikowanych urządzeń⁴¹.

Wykonanie i wyniki analiz laboratoryjnych dokumentowano, zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. Dla każdej z serii analitycznej sporządzano „kartę badań” na formularzu zgodnym z wzorcem ujętym w instrukcji wewnętrznej OSChR⁴². Na kartach znajdowały się podpisy upoważnionej osoby sporządzającej, sprawdzającej i autoryzującej oraz osoby przyjmującej. Wyniki analiz ujętych w kartach badań były, w badanej próbie, zgodne z danymi z wydruków uzyskanych z aparatów analitycznych.

Wszystkie wyniki badań laboratoryjnych, w wersji elektronicznej oraz w formie kart badań przekazano do Działu Agrochemicznej Obsługi Rolnictwa, gdzie za pomocą funkcji kopiowania wprowadzano je do arkusza eN-MIN. W badanej grupie punktów monitoringu stwierdzono pełną zgodność danych ujmowanych w kartach wyników z danymi ujętymi w arkuszach eN-MIN. Wypełnione arkusze eN-MIN, przekazano w formie elektronicznej wskazany przez KSChR adres e-mailowy.

(akta kontroli: str. 177)

2.2. Dokumentowanie monitoringu prowadzone było przez Stację zgodnie z zapisami Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych, tj. Stacja dysponowała aktualnym wykazem punktów monitoringu zawierającym dane dotyczące: [1] położenia punktu poboru, tj. współrzędne geograficzne punktu oraz miejscowość, powiat i gmina, [2] rodzaju punktu, punkt poboru gleby lub punkt poboru gleby i wody ze wskazaniem rodzaju przyrządu probierczego do próbkowania z wody, [3] datę utworzenia lub likwidacji punktu, [4] wskazanie pracownika Stacji obsługującego punkt.

Stacja przygotowywała i prowadziła bazę danych wyników badań uzyskanych z monitoringu poziomu azotanów wód w profilu glebowym do 90 cm od powierzchni gruntów w formie wskazanej w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych, tj. w postaci udostępnionych przez KSChR arkuszy eN-MIN. Ogółem w latach

³⁸ PN-R-04028; 1997 – „Analiza chemiczno-rolnicza gleby. Metoda pobierania próbek i oznaczania zawartości jonów azotanowych i amonowych w glebach mineralnych”.

³⁹ Instrukcja PP I 02, formularz 01.

⁴⁰ Sformalizowany dokument procedury wewnętrznej.

⁴¹ Urządzenia kalibrowano przed badaniem każdej z serii prób wskazanej w zleceniu, czynność ta każdorazowo została potwierdzona protokołem z kalibracji.

⁴² Formularz nr 03/ PO 05.

2018-2023 w bazie zgromadzono dane dotyczące wszystkich punktów obserwacyjnych, rekordy bazy oznaczono unikatowymi numerami punktów obsługiwanych przez Stację. Baza zawierała w 2018 r. 196 rekordów (w tym pięć rekordów pustych) i w latach 2019-2023 po 199 rekordów (w tym osiem rekordów pustych) zawierających, odrębnie prezentowane, wyniki badań wiosennych i jesiennych dla trzech warstw gruntu, uzupełnione o wyniki badań próbek wody, w przewidzianym do raportowania zakresie.

(akta kontroli: str. 178)

2.3. Wyniki badań przekazywane były w całości do KSChR. Dane zawarte w plikach uzyskanych z analizatorów odpowiadały, co do zakresu i formatu, wymaganiom określonym przez KSChR i po implementacji do arkusza eN-MIN przekazywane były, drogą elektroniczną, do końca lutego roku następującego na adres poczty elektronicznej wskazany przez Dyrektora KSChR. Ogółem, w latach 2018-2023 przekazano sześć raportów z wynikami badań (arkuszy eN-MIN) zawierających bazę danych oznaczoną numerami wszystkich obsługiwanych przez OSChR punktów obserwacyjnych oraz zawierającą w 2018 r. 196 rekordów (w tym pięć rekordów pustych) i w latach 2019-2023 po 199 rekordów (w tym osiem rekordów pustych) zawierających, odrębnie prezentowane, wyniki badań wiosennych i jesiennych dla trzech warstw gruntu, uzupełnione o wyniki badań próbek wody, w przewidzianym do raportowania zakresie.

Stacja nie otrzymywała od Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi instrukcji, wskazówek czy zaleceń dotyczących prowadzenia badań monitoringowych.

(akta kontroli: str. 179)

Dane dotyczące monitoringu poziomu azotanów, będące wynikiem analiz prób gleby i wody, o czym mowa wyżej, przekazywane były raz do roku z dochowaniem wskazanego w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych terminu wyniki badań. Za lata 2018-2023 przekazano je odpowiednio: 28 lutego 2019 r., 6 marca 2020 r., 25 lutego 2021 r., 24 lutego 2022 r., 28 lutego 2023 r. i 28 lutego 2024 r.

(akta kontroli: str. 179)

2.4. Monitorowany teren (gleby użytkowane rolniczo) podzielony był na siedem obszarów. Do poboru prób monitoringowych Dyrektor OSChR wyznaczył siedmiu pracowników –agrochemików, działających na wyznaczonym przez Dyrektora OSChR terenie. Agrochemicy obsługiwali wszystkie 191 punkty poboru prób, w tym 64 punkty poboru prób wody, od 19 do 37 punktów poboru gleby oraz od ośmiu do 14 punktów poboru wody.

Agrochemików wyposażono w niezbędne, wskazane w Instrukcji prowadzenia badań monitoringowych, przyrządy i urządzenia, do użytkowania wydano m.in. laski uniwersalne do poboru prób gleby, lodówki przenośne do przechowywania próbek, poróbniki do pobierania cieczy, próbniki do poboru z opakowań jednostkowych, termometry.

W okresie objętym kontrolą laboratorium zatrudniało 27 osób. W ocenie audytorów Polskiego Centrum Akredytacji liczba pracowników oraz ich kompetencje były wystarczające do realizacji powierzonych zadań. Personel techniczny laboratorium był nadzorowany, a kompetencje monitorowane.

Wszyscy pracownicy wykonujący czynności laboratoryjne (w tym pobór prób) zostali upoważnieni do wykonywania tych czynności i używania sprzęty oraz przeszkoleni w zakresie wykonywanych zadań.

(akta kontroli: str. 180-278)

Laboratorium badawcze, spełniało wymagania normy pn. „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących”⁴³, potwierdzone certyfikatem akredytacji⁴⁴ wydanym przez Polskie Centrum Akredytacji 6 grudnia 2006 r. W badanym okresie akredytacja pozostawała w mocy. Akredytacja obejmowała m.in. badania chemiczne i pobieranie próbek gleby, nawozów.

(akta kontroli: str. 188-275)

W okresie objętym kontrolą OSChR nie otrzymywała wytycznych od KSChR, ministra właściwego do spraw rolnictwa lub gospodarki wodnej w zakresie monitoringu azotanów w wodach w profilu glebowym do 90 cm od powierzchni gruntów, z których wynikałaby konieczność zwiększenia liczby realizowanych badań laboratoryjnych.

W latach 2018-2023 OSChR wykonała wszystkie planowe badania laboratoryjne związane z realizacją zadań w zakresie Programu Azotanowego.

(akta kontroli: str. 279)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność OSChR w obszarze realizacji zadań związanych z programem azotanowym. W szczególności prawidłowo, tj. we właściwej liczbie i zgodnie z wymogami, prowadzono badania monitoringowe dla gruntów ornych oraz rozmieszczone punkty poboru prób. Prawidłowo i rzetelnie przekazywano do KSChR wyniki badań monitoringowych. Zapewnione zostały warunki kadrowo organizacyjne dla rzetelnego i terminowego wykonania badań monitoringowych.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

Wnioski

1. Zapewnienie prowadzenia i dokumentowania działań informacyjno-edukacyjnych zgodnie z zasadami określonymi przez Dyrektora KSChR.
2. Podjęcie działań w celu wyeliminowania sytuacji, w której OSChR sporządza plan nawożenia azotem, a następnie wydaje opinię o sporządzonym przez siebie planie nawożenia azotem.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

⁴³ PN-EN ISO/IEC 17025; 218-2.

⁴⁴ Nr AB 779.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, 5 listopada 2024 r.

Kontroler
Ryszard Puchała
Główny Specjalista kontroli
państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński

.....
podpis